

แผนงาน	สร้างสมดุลของการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ
กิจกรรม	สร้างและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ทางด้านพืช
โครงการ	จัดทำสวนสมุนไพร
หน่วยงานรับผิดชอบ	สำนักพัฒนาและปลูกบำรุง
คณะดำเนินงาน	

ที่ปรึกษาโครงการ

ดร. วีระชัย ฌ นคร

ดร. ประมุข เพ็ญสุต

คณะทำงาน

นายฉัตรทอง เจือจันทร์

ดร. สันติ วัฒนฐานะ

นายชัยยุทธ กล้าแววงค์

นายวิทยา ปองอมรกุล

นายธานินทร์ รียาพันธ์

1. หลักการและเหตุผล

สวนพฤกษศาสตร์มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทางด้านพืช ในปัจจุบันสวนพฤกษศาสตร์รวบรวมพันธุ์ไม้จากต่างถิ่นมาปลูกเพิ่มขึ้น ทำให้สวนพฤกษศาสตร์มีขนาดใหญ่ขึ้นกลายเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาระบบชาติด้านพฤกษศาสตร์ บทบาทและหน้าที่ของสวนพฤกษศาสตร์ จึงเพิ่มมากขึ้นได้แก่ สามารถให้บริการองค์ความรู้ด้านพืชและการใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันแก่ประชาชน ทั้งทางด้านพักผ่อนหย่อนใจ จึงมีการจัดภูมิทัศน์ด้วยพรรณไม้หลากสี แสดงพันธุ์พืชต่าง ๆ เพื่อสร้างบรรยากาศทางวิชาการในการศึกษาพรรณไม้ตามเส้นทางเดินธรรมชาติ

สมุนไพรเป็นทรัพยากรที่สำคัญอย่างหนึ่งของไทยมีความคุ้นเคยกับการใช้สมุนไพรในรูปแบบต่าง ๆ มานานนับศตวรรษ แต่การสืบทอดความรู้ต่าง ๆ ของสมุนไพรค่อนข้างกระจัดกระจาย ไม่มีการรวบรวมให้มีความเข้าใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันสมุนไพร ที่นำมาใช้หลายชนิดมีความสับสนในเรื่องชื่อ บางชนิดหายากจนต้องใช้สมุนไพรอื่นทดแทน เหล่านี้เป็นอุปสรรคที่ทำให้การพัฒนาสมุนไพรเป็นไปอย่างล่าช้า ปัจจุบันในพื้นที่สวนพฤกษศาสตร์ มีการจัดแสดงพืชสมุนไพรมีเฉพาะในโรงเรือนเท่านั้น ทางองค์การสวนพฤกษศาสตร์ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าว โดยการดำเนินงานของโครงการจัดสร้างสวนสมุนไพร เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมพันธุ์สมุนไพรอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศด้านสาธารณสุขและเศรษฐกิจต่อไป

แนวความคิดในการออกแบบ

การให้จัดสร้างสวนสมุนไพร ในการออกแบบจะต้องสื่อให้เห็นเรื่องราวประวัติการใช้ยาสมุนไพร การจัดจำแนกมีการปลูกพืชสมุนไพร และภูมิปัญญาต่างๆ อาจมีรูปปั้นหมอชีวกะ ฤๅษีตัดตน และจัดแสดงหลาย ๆ มุม เพื่อสื่อความรู้พื้นฐานของพืชสมุนไพร เพื่อให้ประชาชนเข้าเดินชมทำให้เกิดความประทับใจที่ได้มาเยือน โดยมีการสอดแทรกความรู้ให้แก่ผู้เข้าเยี่ยมชม เช่น จัดนิทรรศการในรูปแบบต่างๆ ที่นำเสนอความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพร ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากพืช ที่แสดงถึงความสำคัญของพืชสมุนไพรกับคน โดยการออกแบบทางภูมิสถาปัตยกรรมให้กลมกลืนและสวยงาม และมีป้ายสื่อความหมายเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง การกำหนดโซนพื้นที่ในการจัดแสดงเนื้อหาสมุนไพรเพื่อการเรียนรู้ ประกอบด้วยหลายโซน คือ

โซน A การปลูกตามวงศ์ไม้ (Family) โดยการนำวงศ์ไม้ที่มีสมาชิกส่วนใหญ่เป็นสมุนไพร มาปลูกจัดแสดง เพื่อสื่อให้เห็นว่า พืชมีการจัดระบบหมวดหมู่ตามหลักสากล โดยใช้ลักษณะของดอกเป็นหลัก แต่อาจมีสารเคมีที่คล้ายๆกัน เนื่องจากมีวิวัฒนาการมาร่วมกัน แต่มีลักษณะภายนอกไม่เหมือนกัน เป็นต้น

โซน B แสดงพืชสมุนไพรตามสาธารณสุขมูลฐาน โดยการปลูกพืชยาเดี่ยวที่ประกาศใช้โดยกระทรวงสาธารณสุข และจัดแสดงป้ายสรรพคุณทุกชนิด

โซน C แสดงพืชตามอาการ เช่น ยาสูตร ยาหม้อ โดยนำพืชที่เป็นองค์ประกอบตามหลักเภสัชศาสตร์ของภูมิปัญญาไทยมาปลูกจัดแสดงเป็นกลุ่ม และมีข้อมูลแสดงประกอบการศึกษา โดยหมุนเวียนตามแต่ที่จะหาต้นพืชมาได้

โซน D รสยาต่างๆ โดยการนำพืชที่ถูกจัดไว้ในรสยาตามหลักเภสัชศาสตร์ไทย มาจัดแสดง พร้อมทั้งให้ความรู้ทางสมุนไพร เกี่ยวกับธาตุ 4 และการใช้ยารสต่างๆปรับธาตุ

โซน E ยาบำรุงกำลัง โดยการนำตัวยาที่ใช้บำรุงกำลังมาจัดแสดง พร้อมทั้งให้ข้อมูลที่ถูกต้อง แทรกด้วยหลักการการใช้ยาสมุนไพรที่ถูกต้อง โดยเฉพาะเรื่องยาต้องเหล้า

โซน F ยาพิษ โดยการนำพืชมีพิษมาปลูก และนำเสนอข้อมูล

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อรวบรวมพรรณพืชสมุนไพรล้านนา
- 2.2 เพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้ เรื่องสมุนไพรในการแสดงถึงภูมิปัญญาของชาวล้านนา
- 2.3 เพื่อสร้างบรรยากาศในการศึกษาพืชสมุนไพรและเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ

6. ระยะเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดโครงการ

มีระยะเวลาการดำเนินการ 3 ปี (เริ่มปีงบประมาณ 2552 – 2554)

7. พื้นที่ดำเนินการ

พื้นที่ระหว่างแปลงรวบรวมไม้ขาว (เสวตพิमान) กับสุคนธ์ทิพย์พิมาน

8. ความพร้อมโครงการและการคำนวณผลตอบแทนของโครงการ

- ดำเนินการได้ทันที
- อยู่ระหว่างการเตรียมความพร้อม (ระบุ) _____
- ยังไม่ได้เตรียมการ

9. แนวทางการดำเนินงาน

- 10.1 การกำหนดขอบเขตและวางผังการใช้ประโยชน์พื้นที่ดิน
- 10.2 เก็บข้อมูลพรรณไม้เดิมในพื้นที่สวนสมุนไพร
- 10.3 สืบค้นและรวบรวมพืชสมุนไพรภายในและภายนอกสวนพฤกษศาสตร์ เพื่อขยายพันธุ์และจัดแสดงในพื้นที่สมุนไพร
- 10.4 การปลูกและตกแต่งพืชสมุนไพร
- 10.5 การบำรุงดูแลรักษา
- 10.6 การติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน
- 10.7 จัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินงาน

10. การวางระบบการติดตามและประเมินผล

- การติดตามประเมินผลให้เป็นไปตามเป้าหมายของโครงการ ด้วยการทำรายงานผลการดำเนินงานเปรียบเทียบกับเป้าหมายของโครงการประจำปี ให้แก่หน่วยงานกลาง
- การติดตามประเมินผลให้เป็นไปตามหลักความคุ้มค่า ด้วยการจัดทำรายงานผลการดำเนินงานเปรียบเทียบกับทรัพยากรที่ใช้ไป

11. ตัวชี้วัดและแนวทางติดตามประเมินผลสำเร็จ

ตัวชี้วัด	แนวทางติดตามประเมินผลสำเร็จ
1. มีสวนสมุนไพรที่จัดแสดงอย่างสมบูรณ์	- รายงานผลการดำเนินงาน
2. มีจำหน่ายชนิดสมุนไพรเพิ่มมากขึ้น ไม่น้อยกว่า 100 ชนิด	- รายงานผลการดำเนินงาน
3. มีการจัดทำป้ายอธิบายพันธุ์พืชสมุนไพร	- รายงานผลการดำเนินงาน

12. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 13.1 พื้นที่จัดสร้างสวนสมุนไพร จำนวน 10 ไร่
- 13.2 ฐานข้อมูลพืชสมุนไพรของสวนพฤกษศาสตร์
- 13.3 มีสถานที่ท่องเที่ยวและแหล่งเผยแพร่วิชาการด้านสมุนไพร
- 13.4 ทำให้มีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น
- 13.5 เป็นแหล่งศึกษาวิจัยด้านพืชสมุนไพรของนักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป

ที่สนใจ